

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ג אדר תשע"ה ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת כתובות כ' - כ"ו ♦ אבות ג', י"ג - ג', י"ז

גליון מס' 822

בס"ד, ג' אדר תשע"ה

השבוע בגליון

- ♦ "סך הכל..." - משפט קצר שמחולל בכתובה שינויים כבירים
- ♦ תשלום מופרז על נכסים זולים
- ♦ התחייב סכום בכתובה לפני 50 שנה, והיום שווים שקלים אחדים

- ♦ כתובה וגט שבטעות נכתב בהם כי הבעל כהן - פסולים?
- ♦ יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל
- ♦ היש הבדל בין לוי לבין כהן?
- ♦ קניין הארץ וקדושתה
- ♦ מה כתבו בדף שצורך לכתובה?

♦ כתובה עם דף אחד, כשרה...

דבר העורך

מהיין אל הרבנות

מעשה מופלא מסופר על הגאון רבי יוסף יוזפא רוזנבורג זצ"ל, אשר כיהן כרב ואב"ד בהונגריה, לפני כמאה וארבעים שנים, וחיבר את הספרים יד יוסף ורביד הזהב על הלכות שבת ועירובין.

את החלק הראשון של ספרו הוציא רבי יוסף לאור בשנת תרכ"ג. גאוני הדור כתבו הסכמות נלהבות על ספרו, בהם האדמו"ר מצאנז בעל דברי חיים זצ"ל. הם מרחיבים בשבחי המחבר ומפארים את גדולתו ועוז תורתו, אך המבקש לאתר אם המחבר מכהן במשרת רבנות, לא ימצא לה זכר.

בשנת תר"ל, שבע שנים אחר כך, הוציא המחבר את החלק השני של ספרו, ועליו כבר חתם "יוסף יוזפא ראזענבורג, חופק"ק פישפיק לאדאן יע"א". בתקופה זו כבר התמנה למשרת רבנות.

על הסיבות שהובילו אותו לקבל על עצמו את עול הרבנות, במעשה שלפנינו.

שמו של רבי יוסף יצא לפניו כחריף ובשל כך שיחרו לפתחו קהילות רבות כי יאות לקבל על עצמו לכהן בעירם ולפארם. אך בענותותו כי רבה דחה את כל הבקשות וסירב בכל תוקף לשרת הוראה והנהגה.

את ביתם פרנסו בני הזוג מחנות לממכר יי"ש, אשר נוהלה על ידי זוגתו הצדקנית, והוא היה מסייע על ידה בעת שנתבקש.

ביום מן הימים ביקשה רעייתו כי יסור אל חנות. לקוח נכבד מבקש לרכוש כמות גדולה של יי"ש, ויש למלא כדים מן החביות הגדולות שבמרתף ולהעלותם אל החנות. רבי יוסף ירד המרתפה, שפשו ומצא את הכדים, פתח את ברז החבית והחל במלאכה.

חלפה שעה קלה וראשו עדיין לא נראה מבצבץ במעלה המדרגות. הלכות המתין בסבלנות, הרבנית התנצלה והסבירה כי נדרש זמן מה כדי למלא כמות

דף כד/ב מהו להעלות משטרות ליוחסין

כתובה וגט שבטעות נכתב בהם כי הבעל כהן - פסולים?

בכתיבת גט מדקדקים בכל הפרטים, לדייק ולכתוב את שמותיהם המדויקים של הבעל ושל האשה. מה דינו של גט שלאחר זמן נמצא כי בטעות כתבו בו שהבעל כהן, "פלוני הכהן", האם כשר הוא או פסול? במאמר הנוכחי נעסוק גם בשאלה זו.

גמרתנו מסתפקת אם "מעלין משטרות ליוחסין". כלומר, האם ניתן לקבוע שאדם הוא כהן לגבי הלכות כהונה הקשורות ליוחסין, בהסתמך על כך שבשטרות הוא מוזכר ככהן. וכגון, כשבשטר הלוואה כתוב כי פלוני **הכהן** לוהה כך וכך מעות, או שמוזכר שהמלווה הוא כהן, האם מאחר שעדים חתומים על שטר זה, ניתן לסמוך על חתימתם כי הוא אכן כהן.

התרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן ז) מביא, כי מהר"ר יעק"ל מוינא למד הלכה יסודית מסוגייתנו לגבי כתיבת גיטין.

יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל: מהר"ר יעק"ל הוכיח, כי מכאן ראייה שיש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל, אם כהן הוא, ואם לא יעשו כן הגט פסול, שהרי נוכחים אנו שבתקופת האמוראים נהגו לכתוב בשטרות את ייחוסו של נשוא השטר. הרמ"א (אהע"ז סימן קכ"ט סעיף ז) נוקט שיטה זו להלכה, שלכתחילה יש לכתוב בגט את ייחוסו של הבעל, אם כהן, אם לוי, והוא מביא כי נחלקו הפוסקים אם כשלא נכתב ייחוסו של הבעל פסול הגט "ונראה לסמוך להקל במקום הדחק, אבל לכתחילה יש לכתבו".

ואילו הבית יוסף (שם ד"ה אם המגרש) טוען, כי אין כל הוכחה מסוגייתנו, לפי שכל שמסופר בה הוא שנהגו לכתוב את הייחוס, ולפיכך התעורר דיון אם מעלים משטרות ליוחסין, אך אין בכך כל ראייה כי חובה לכתוב בשטר את ייחוסו של נשוא השטר. מחלוקת זו הוסיפה להתקיים בדורות מאוחרים יותר; הבית שמואל (ס"ק י"ז) נוקט כדעת המחמירים והט"ז (ס"ק ט"ז) נוקט כדעת המקילים. מהי, איפוא, הוכחתו של מהר"ר יעק"ל מסוגייתנו?

בשו"ת הראנ"ח (סימן י"א) ביאר את סברתו ואת הוכחתו של התרומת הדשן הפוסל גט של כהן שלא נכתב בו 'הכהן', שהיא על פי ההנחה שכל כינוי שרגילים לכתבו בגט, אם אין כותבים אותו הרי זה כשינוי שמו של הבעל, ולפיכך הוא פסול (כן כתבו בדברי חיים, גיטין שער התשובות סימן ק"ז ועוד אחרונים).

יתרה מזו כתב הראנ"ח - במקרה שיש שני אנשים בעלי אותו שם, ששניהם מגרשים את נשותיהם שאף להן אותו שם, ואחד המגרשים הוא כהן ואחד מהם ישראל, אין צריכים לעשות

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל
 ב"ר שלום ז"ל
 נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה
 הונצחו ע"י בנו ידידנו
 ר' שלום יקותיאל יהודה גרוס שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל
 ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ג
 והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל
 ב"ר דב צבי ז"ל נלב"ע ז' באדר תשס"ו
תנצב"ה
 הונצחו ע"י ידידנו
 הר"ר מנחם וינברג שיחי - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל
 ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל
 נלב"ע ב' באדר תש"א
תנצב"ה
 הונצחו ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
 וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה **תנצב"ה**
 הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו גרסי ומשפ' רשף - גבעתיים

סימנים נוספים כדי להבחין בין שני הגיטין, אלא די בכך שבגט של הכהן יכתבו שמו 'הכהן' ובגט של הישראלי לא יכתבו כלום, שכן בכל מקום שרגילים לכתוב 'הכהן' ואין כותבים כך, הדבר ברור הוא שאין המדובר בכהן אלא בישראל [ועיי"ש בסוף דבריו שהעלה צד ספק בדבר].

היש הבדל בין לוי לבין כהן? גם בדעתו של מהר"ר יעק"ל שהביא התרומת הדשן נחלקו הפוסקים, אם כל כינוי שרגילים לכתבו והושמט, פוסל את הגט, או שמא יש פסול מיוחד בכהן דווקא. בעל שו"ת יד יהודה (חלק א', תשובות בהלכות גיטין שבסוף הספר סימן ב') מסתפק בדבר ונוקט כי יש לחלק בין 'כהן' לכינויים אחרים, לפי שמעלת הכהן גדולה ומפורסמת ואף בימינו יש לה השלכות, כגון, שאינו רשאי להטמא למתים, אינו נושא גרושה, נושא את כפיו לברכת כהנים ומקבל דמי פדיון הבן. ואילו מעלת הלוי אינה מפורסמת ובה לידי ביטוי בעליה לתורה בלבד, ולפיכך הכינוי 'לוי' אינו דבק בו ואינו חלק משמו, והשמטתו מן הגט אינה פוסלתו. אולם, זקנו החכם צבי נוקט (שו"ת סימן ל"א), כי לאחר שהורגלו לציין 'לוי', עצם ההשמטה מוכיחה כי אין מדובר בלוי אלא באדם אחר ויש בכך כדי לפסול את הגט.

עד כה עסקנו בשאלה, אם בכתיבת גט לבעל כהן, יש לציין כי הוא כהן. הפוסקים דנו גם מה דינם של גט ושל כתובה שצויין בהם **בטעות** כי הבעל הוא כהן או לוי. להלכה מחמירים כי גט שכזה פסול. אולם, לגבי כתובה שנכתב בה ייחוס מוטעה, כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה ח"ג סימן כ"ו), כי אמנם ראוי לכתוב כתובה חדשה ומתוקנת, אך הכתובה ובה הטעות אינה פסולה, ורשאית האשה לדור עם בעלה גם אם לא תוקנה הטעות (עיי"ש בדבריו).

דף כה/א שהרי ז' שכיבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה

קניין הארץ וקדושתה

בימינו מצוות הפרשת חלה היא מדרבנן. במהרה בימינו יבנה בית המקדש, הקב"ה ישא את נפוצותינו על כנפי נשרים וכל העם יישב בארצו, איש תחת גפנו ותחת תאנתו. שאלות רבות יתעוררו אז לגבי מצוות שונות, ביניהן, לגבי מצוות הפרשת חלה - האם יצטרכו לקדש את ארצנו מחדש, כדי להתחייב במצווה זו מן התורה? זאת ועוד, האם קיימת אפשרות להתחייב במצווה זו מדאורייתא גם קודם שנזכה לגאולה בביאת המשיח?

ובכן, התשובה לשאלות אלו תלויות באופן שבו יש ללמוד את גמרתנו. כה נאמר בתורה על מצוות הפרשת חלה (במדבר ט"ו): "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם **בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לָהּ. רֵאשִׁית עֲרֹסַתְכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה פְּתֻרִימַת גֶּרְוֹן כֵּן תְרִימוּ אֹתָהּ.**"

עתה נלמד שורות אחדות מגמרתנו. רב הונא בן רבי יהושע סיפר, כי פגש בני ישיבה שאמרו לו, שאף על פי שיש הסוברים כי לאחר שגלו ישראל מארצם בטלה קדושתה לעניין מצוות התלויות בארץ, מכל מקום, מצוות חלה נוהגת בה לעולם. ברם, הוא דחה את דבריהם, תוך שהוא מצטט את הפוסקים הנזכרים לגבי מצוות חלה, בהם נאמר: "**בבואכם אל הארץ**", הרי שהתורה תלתה מצווה זו בביאת עם ישראל לארצו. הוי אומר, עד שלא בא כל העם לארץ, אין מצווה זו נוהגת.

מה פירושה של גמרתנו?

רבי דוד פרידמן מקרלין, בעל שאלת דוד (חיידוש שביעית, מובא בלאור ההלכה, מהדורה חדשה, עמוד קצ"ו) נוקט, כי המשא ומתן בין בני הישיבה לרב הונא הינו לגבי התנאי שהציבה התורה "בבואכם אל הארץ". אין ספק שהתורה קבעה כי רק בבואם לארץ תחול המצווה, אך בני הישיבה סברו, כי כוונת הפסוק, שבעת שיבואו לארץ ישראל ממצרים, תחול מצוות חלה לעולם. ואילו רב הונא חלק וטען, כי בכך הציבה התורה תנאי קבוע למצוות חלה - "בבואכם", רק בעת שכל העם בארצו, קיימת מצוות חלה, ומאחר שבימינו אין העם על אדמתו, לא חלה המצווה מן התורה.

מכל מקום, שני הצדדים מודים, כי מצוות חלה אינה תלויה בקדושת הארץ, אלא עצם היותה קנוייה לעם ישראל מאז הבטחתה לאבותינו, גורמת לחיוב המצווה - בתנאי שכל העם בארץ. לפיכך, גם לאחר חורבן בית המקדש הראשון, עת בטלה קדושת הארץ, אם היו שבים כל בני הגולה לארץ ישראל, היו מתחייבים במצוות חלה, גם אם לא היתה הארץ שבה ומתקדשת [בפועל לא עלו כל בני ישראל עם עזרא, כי אם חלקם].

ואילו החזון איש זצ"ל נוקט, כי רב הונא סתר לחלוטין את דברי בני הישיבה. הם אמנם סברו כי מצוות חלה אינה תלויה בקדושת הארץ, ואילו הוא דחה את דבריהם וטען כי מצוות חלה, כמצוות אחרות התלויות בארץ, נובעת מקדושת הארץ, ואם אין הארץ קדושה, אין המצווה חלה. לדברי רב הונא, כוונת התורה בפסוק "בבואכם" היא, כי אין אפשרות לקדש את ארץ ישראל לעניין מצוות חלה, אם אין כל ישראל נמצאים בארץ ישראל... נמצא, שקדושה מימות יהושע בן נון - אין, כי קדושה זו בטלה עם גלות ישראל מארצם. ואילו הקדושה השנייה, שקידש עזרא בעלותו מבבל, לא הועילה לעניין מצוות חלה, לפי שלא התקיים התנאי שכל העם בארצו (ראה חזון איש שביעית כ"א ס"ק ה' ודרך אמונה הלכות ביכורים פרק ה' ס"ק כ"ט).

מעתה, גם אם ישו בו כל היהודים לארצנו הקדושה לפני ביאת גואל צדק, תשאר מצווה זו מדרבנן, עד שיבוא הגואל ויקדשוה שנית לעניין מצוות חלה, כדי להחיל מצווה זו (ראה חזון איש

כה גדולה של י"ש ובוודאי תכף ומיד יעלה בעלה עם הכדים החתומים.

כשעלו אדים משכרים מן המרתף ומלאו את חלל החנות, הזדרזה הרבנית המרתפה ואת אשר חזו עיניה לא שכחה לעולם. תבית י"ש אדירת ממדים מוריקה את תכולתה בעד הברז שבתחתיתה. תחת הברז עומד כד קטון שהתמלא זה מכבר ובלית ברירה עדפיו ניגרים על פני הקרקע... סמוך לחבית ולכד עומד רבי יוסף, שקוע בשרעפיו, רגליו טובלות ב"יש" והוא... ראשו וכולו מהרהר בסוגייה חמורה שהחל ללמוד לפני שנקרא אל החנות כדי לסייע לרעייתו.

אנחות השבר של הרבנית וקריאות התדהמה של הלקוח הנכבד הקיצו אותו מהרהריו, ובעמדו במרתף הבין כי זה עתה נגרם בעטיו נזק ממוני כבד, שזמן רב יארך עד שיעלילו להתאושש הימנו. כך זכתה הונגריה באחד מרבניה הדגולים. באותו יום, במפתיע, קיבל רבי יוסף ארבעה מכתבים. שלשה מהם נשאו הצעות לשמש כרב ואב"ד, והמכתב הרביעי התקבל מאת בעל הדברי חיים זצ"ל, אשר האיץ בו ליטול על עצמו משרת רבנות, כי הגיעה העת לכך. הדברי חיים הוסיף וציין, כי אם לא יאות לקבל על עצמו עול רבנות מרצונו הטוב, סופו שישמש ברבנות מפני הכורח...

שם, במרתף הי"ש, קיבל רבי יוסף בלית ברירה את ההחלטה, ליטול על עצמו עול רבנות. במשרתו זו לא יגיס י"ש על הקרקע...

סמוך לשנת תר"ל עטה רבי יוסף על עצמו את אדירת הרבנות של פישפיק-לאדן וגלילותיה, ובחלק השני של ספרו שהוציא בשנת תר"ל, כבר חתם כרבן של קהילות אלו.

★ ★ ★

מעשים רבים, זהים או דומים, מסופרים על רבים מגדולי ישראל. מטבע ברייתם הם היו כאחד האדם, אולם אהבתם העזה והעצומה ללימוד התורה הקדושה, רוממתם טפח וטפחיים מעל הקרקע.

לא היה זה מפני שהיין לא עניין אותו, כי אם מפני שרק התורה עניינה אותו...

הזוכה ללמוד תורה בעמל ולשקוד על תלמודו בהתמדה, זוכה לחוש טעם גן-עדן נפלא ומיוחד, שאין כדוגמתו, עד שבאותה שעה התורה היא כל עולמו, וכל עולמו הוא התורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 זוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כז/ב המעון הזה

כיצד נשבע בבית המקדש אחר שנחרב?
כתב ר"א הלוי בעל דורות הראשונים (ח"א כרך ה'): **המפרשים** תמחו כיצד נשבע במעון, היינו בבית המקדש, אחר שחרב?!...

אולם באמת לא היה מאורע זה אחר חורבן. ראה לדבר הם דברי רבי זכריה בן הקצב עצמו: "לא זהו ידה מתוך ידו משעה שנכנסו עובדי עולכבים לירושלם **ועל שיצאו**". וכי אימתי יצאו?... על כרחך שמדובר באחד המאורעות בו פשטו גויים על ירושלים עוד קודם המלחמה עם הרומאים, ובית המקדש עוד עמד על מכונו.

דף כז/ב המעון הזה

מי יכול להשבע?

ידוע חומרתה של שבועה אפילו על אמת.

כיצד נשבע רבי זכריה בן הקצב?

ברם, אמרו חז"ל במדרש (במדבר רבה כב-א) כתיב ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה, אמר להם הקב"ה לישראל, לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת. אין אתה ראוי להשבע בשמי אלא אם כן יהיו בכך כל המידות הללו - "את ה' אלקיך תירא...", "שתהא כאותם שנקראו יראי

שביעית כ"א ס"ק ה'; ועיי"ש שהסתפק אם צריך קידוש על ידי נביא, וכתב שעל כל פנים בעודנו בגלות לא יועיל שיהיו כל יושביה עליה, אך לענין תרומות ומעשרות די בכך. ועיין גם בדרך אמונה הלכות ביכורים פרק ה' ס"ק כ"ט).

מה כתבו בדף שצורף לכתובה?

הזכרנו בעבר, כי נוסח הכתובות הרווח בקהילות בני עדות המזרח, כולל תנאים נוספים עליהם התחייב החתן לכלה, ביניהם, שלא ישא אשה אחרת [אף על פי שבני עדות המזרח לא קיבלו את חרם זרבו גרשום, מתחייב הוא כך בעצמו]; שלא יפתנה למחול על כתובתה; שלא יצא לחוץ לארץ בלא רשותה, וכן נקבע בכתובה מקום מגוריהם.

"שלא יקח משרתת השנואה לה": הוספת תנאים מסוג זה לכתובה החלה לנהוג בעיקר בארץ ישראל לפני כארבע מאות שנה. תחילה לא היו כותבים אותם בכתובה, אלא צירפום כדף נוסף לכתובה ועדי הכתובה חתמו עליו בנפרד. עד להתגבשות נוסח מוסכם, פחות או יותר, לתנאים הנוספים, היו עורכים בכל נישואין נוסח פרטני לבני הזוג. כך נמצאו כתובות עתיקות בהן מתחייב הבעל "שלא יקח בבית משרתת השנואה לה", ושתהא האשה נאמנת על הוצאות הבית בלא שבועה וכיוצא בכך.

כתובה עם דף אחד, כשרה...: באותם זמנים כללו הכתובות דפים אחדים, כעדותו של האבני אפוד (הקדמה לכתובה סימן ס"א): "דכתובות שלנו הינם משונים מכתובות של הראשונים, כי כתובות שלנו כתובות בב' דפין". כה נפוץ היה מנהג זה, עד שאחד הפוסקים (ויקרא אברהם אה"ע"ז סימן ט"ז אות י') נזקק להבהיר, כי "כתובה שאין דף מאחוריה" - כשרה! לבל יחשבו כי בהעדר דף נוסף הכתובה פסולה. במשך השנים, כאשר נוסחאות התנאים הנוספים התגבשו לכדי נוסח אחיד וקבוע, החלו לכלול בתוך הכתובה עד שהפך חלק בלתי נפרד ממנה.

איזה תוקף מעשי יש להתחייבויותיו של הבעל? התנאים הללו בהם מתחייב הבעל, אינם בגדר התחייבות, שהרי אדם אינו יכול להתחייב לחבירו לא אעשה כך וכך, כי אין להתחייבות זו כל תוקף. אדם כן יכול להתחייב לחבירו, אם אעשה כך וכך, אזי מעשה המכירה לא יחול, או אתחייב לך כך וכך ממון. מה, מתחייב, איפוא, הבעל בעת שהוא מקבל על עצמו תנאים אלה? שהרי לכאורה אין כל דבר המעגנו לעמוד בהם?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל צידד (מובא במשפטי הכתובה חלק א' עמוד שפ"ח), כי הסברה אומרת שתנאים אלה תלויים בנדונייה שמביאה עמה האשה. כלומר, אם לא יעמוד בתנאים אלה, חובה עליו להחזירה לידי האשה, אף אם לא גירשה. אכן, כך מבואר בספר נכח השולחן למהר"ם לבטון (אה"ע"ז סי' טו ד"ה אשובה), וכן הוא הנוסח בכתובה המועתקת בשו"ת המב"י"ט (ח"ח סי' נ"ו).

"סך הכל..." - משפט קצר שמחולל בכתובה שינויים כבירים

בשטר הכתובה הנהוג, כותב החתן כי הוא מתחייב מאתיים זוז [לבתולה] וגם 'תוספת כתובה' בסך מסויים, וכן הוא כותב שומא לנכסי צאן ברזל שהכניסה עמה הכלה. אחר כל זאת נהוג לסכם "סך הכל כך וכך". נוסח זה קדום הוא (וראה נוסח דומה ברשב"ם בב"ב נ"א ד"ה ה"ג), ונזכר בפוסקים לפני מאות בשנים (עי' מהריב"ל ח"א סי' סו).

מה התועלת בסיכום "סך הכל כך וכך"?

בפני בעל שו"ת בית יהודה (ח"מ סימן ל"ז) הוצגה שאלה על אודות כתובה שסכום 'תוספת הכתובה' שבה נכתב בנוסח שאינו מועיל. כלומר, את 'עיקר הכתובה', מאתיים זוז שתקנו חז"ל, כתבו בנוסח מחייב, אך הבעל התחייב עוד כסף, תוספת כתובה, והתחייבות זו לא נכתבה בנוסח תקף. האם חייב הבעל לשלמה? הבית יהודה פסק כי מאחר שבסיכום הכתובה נכתב "סך הכל כך וכך", ובסך זה כללו את הסכום המקורי של הכתובה עם התוספת, הרי שהתחייב הבעל גם 'תוספת כתובה', מפני שבכך שכללם יחדיו חל הנוסח המועיל שנכתב לגבי הכתובה, גם על 'תוספת כתובה'.

השיתוף בין הנדונייה והתוספת באמצעות הסיכום "סך הכל", משפיע גם על פרט נוסף: בעת גירושין אין הבעל נאמן לטעון כי כבר פרע את הכתובה, שכן "לא נתנה כתובה ליגבות מחיים" (שו"ע אה"ע"ז סי' צג). הראשונים נחלקו האם הדין הנ"ל נכון גם לגבי הנדונייה. העיסור סובר שאין דין הנדונייה כדין הכתובה, וכלפיה אכן הוא נאמן כי פרעה קודם זמנה. הרשב"א לעומתו פוסק, כי מאחר שכלל את חיובי הנדונייה והכתובה יחד, במשפט "סך הכל", הרי שהכתובה אומרת שאין חילוק בין שני החיובים, ולפיכך שניהם לא ניתנו ליגבות מחיים (שו"ת הרשב"א חלק ו' סימן ד').

תשלום מופרז על נכסים זולים: השלכה הלכתית נוספת כותב הבית יוסף (שו"ת בית יוסף דיני כתובות סימן ב.) במסכתנו מבואר (סו-סז) כי נהגו לשום את הנכסים שמביאה האשה בסכום גבוה מערכם האמיתי, אך בהגיע הצורך לשלמם, משלם הבעל את ערכם האמיתי, שלא כפי שכתוב בכתובה. הבית יוסף מחדש, כי אם בסוף הכתובה סוכם "סך הכל כך וכך", וכללו בסך הכללי את השומא המופרזת של הנכסים, הרי זו התחייבות מפורשת של הבעל לתשלום זה, ללא ניכוי פער השומא הגבוהה (משפט הכתובה, עמוד ש"ח).

התחייב סכום בכתובה לפני 50 שנה, והיום שוויו שקלים אחדים: אחת הבעיות שהתעוררו במהלך השנים בכתובה, היא ירידת ערך הכסף. אם אדם נשא אשה לפני חמשים שנה, וכתב לה בכתובתה סכום של מאתיים זוז לפי שווי בלירות דאז, הרי שהיום הצטמק הסכום עד לכדי שקלים בודדים במקרה הטוב...

אלוקים אברהם איוב ויוסף... אם יש בך כל המידות הללו אתה רשאי להשבע... "חז"ל הקדושים שהיו מושלמים במידות אלו כאברהם איוב ויוסף, יכלו בהחלט להשבע על אמת, ואכן הם עשו זאת פעמים רבות (שו"ת הרב"ז ח"א סימן מ"ז).

דף כז/ב אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו

אברהם ושרה

על דין זה שאין אדם מעיד על אשתו השבויה שלא נטמאה, כתבו בעלי התוספות (ד"ה במסיחה) שאינו מן הדין, אלא מידה מעטה שעשו ביוחסין. **הבית** שמואל (אה"ע"ז סי' ז' ס"ק ד') כותב, שכל זאת רק כאשר ידוע ומפורסם שנשבתה, אך אם אין אדם יודע מזאת אלא הבעל עצמו, והוא יודע שטהורה היא, הרי היא מותרת לו.

החיד"א מפרש בכך את הפסוק הנאמר באבימלך אחר שלקח את שרה "ועתה השב אשת האישי כי נביא הוא" (בראשית, וירא). לאחר שמלכי צדק נדחה מן הכהונה, היה אברהם לכהן ואילו היתה שרה נטמאת על ידי אבימלך היתה נאסרת לו. כיון שנביא הוא, ידע שלא נטמאה, אולם כאמור כאן במשנה אין אדם נאמן על ידי עצמו. ברם, לפי שלא ידע מכך שום ישראל בעולם, הרי היא מותרת לו. וזהו "ועתה". כאשר אין עוד יהודים... (פני דוד, וירא).

דף ל"א הכל בידי שמים, חוץ מצינים פחים

רימאטיקוס

במדרש (ויקרא רבה פרשה י"ט) מובא על דברי הפסוק (קהלת י"ח) "בעצלתים ימך המקרה", על ידי שאדם הזה מתעצל מלכסות את ראשו כראוי, "ימך המקרה" - הרי הוא נעשה רימאטיקוס.

מבאר הרד"ל, ש"רימאטיקוס" הוא חולי הנזילה של ליחת הראש, שאין מכסה ראשו ביום שנושבת בו רוח המביא לידי חולי.

דף ל"ב ומי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכות

ארבע מיתות בית דין

בגמרא מבואר, כי גם לאחר שחרב בית המקדש ובטלה סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו, וכל העובר עבירה שענשה מיתה, נענש במיתה.

כותב החתם סופר (שו"ת, חלק ב' סימן של"ג), כי אין להסיק מדברי הגמרא, שמענה, כל מי שנהרג בנסיבות אלו ואחרות היה מחויב מיתה על עבירות שעבר. שהרי, מצינו שקדושי עליון, כדוגמת עשרת הרוגי מלכות

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

בעיה זו אינה חדשה, וכבר לפני שנים רבות מעורר הברית כהונה (אהע"ז ח"א מערכה כ' או"ח ו') כי נוצר מצב בו אדם שנשא אשה וזו הכניסה לו הון רב, והוא עוד הכפיל ושילש לעצמו את הסכום שהוכנס לו - יכול עתה לגרש את אשתו ולשלם לה סכום מועט ביותר, והרי היא "קלה בעיניו להוציאה". עמד הברית כהונה ותיקן בכתובה, כי הכלה יכולה לדרוש כרצונה, או כסף מזומן או את הנכסים שהכניסה לו, והנכסים הללו הלא שווים היום כפל כפליים. כיום תקנה זו אינה קיימת, אולם מסיבה זו היו שבחרו לכתוב את הסכומים בכתובה במטבע הנראה כיציב ביותר; דולרים למשל. עם זאת אין הכתובה נפסלת כאשר נכתבה בלירות, למשל, וערכה פחת עד מאד.

יש להקפיד לכתוב "מאתיים זוז" ולא לתרגם את ערכם למטבע מקומית: ברם, יש להבחין בין עיקר הכתובה - מאתיים זוז, לבין הנדוניה והתוספת. אין חשש בכשרות הכתובה אם ערך הנדוניה והתוספת ירד פלאים, כי סוף סוף בעת כתיבתו היה נכון ואמיתי, ובחלק זה הכתובה אינה אלא התחייבות ממונית של הבעל. לא כן באשר לעיקר הכתובה, כי חז"ל קבעו שערך הכתובה שמתחייב הבעל לאשה לא יפחת מערך מאתיים זוז, ונמצא שהאשה חסרת כתובה, כי לפי הכתוב בה הוא חייב לה סכום נמוך בהרבה ממאתיים זוז! מפני חשש זה כותבים "מאתיים זוז" בערכם כמות שהם, ואין מתרגמים אותם למטבע אחר. באופן זה אין כל חשש, שהרי עליו לשלם מאתיים זוז כשוויים עתה. יש מהפוסקים שהעירו שאין די בכך: בכתובה נהוג שאחר שרושמים את סכומי העיקר, התוספת והנדוניה כותבים "סך הכל...", כאמור למעלה. אם 'סך הכל' זה יכתב שוב במטבע מקומי, עדיין קיים החשש הנ"ל: אדם שנשא אשה לפני עשרות בשנים ונתחייב לה כתובה, תוספת ונדוניה וסיכמם סך הכל "חמשים אלף לירות", הרי הוא חייב כיום רק חמשה שקלים... אכן יש מדקדקים לכתוב בנוסח הכתובה: "סך הכל... לבד מעיקר כתובתה", וכך 'עיקר הכתובה' אינו בחשבון והוא נותר "מאתיים זוז" (משפט הכתובה שס"ג בשם שיעורי תורה להגר"ח נאה סי' ג' הערה קג, ועיי"ש שכן כתב גם המהרשד"ם אהע"ז סי' קכט: "סך הכל 15,000 לבנים ומאתיים זוז"; ועיי"ש עוד עמודים שנט-שסא). אולם, הסברה נותנת כי מדובר בחומרה בלבד לפי שגם אם לא כתבו כן, הרי בכתובה עצמה כתוב שהוא חייב לה "מאתיים זוז", ובכך שסיכמו "סך הכל כך וכך", אין חזרה מההתחייבות שחייבוהו חכמים, לשלם מאתיים זוז כשוויים בעת התשלום (שם, עמוד שס"ד בשם הגר"נ קרליץ שליט"א).

ובמשך הדורות הבאים, נהרגו השכם והערב על קידוש השם בחרב, ובכל שאר מיתות משונות. **אלא** כותב החתם סופר שהגמרא דייקה בלשונה וכתבה, "מי שנתחייב סייף נמסר למלכות", אבל לא כל מי שנמסר למלכות נתחייב סייף וכל שכן מי שנהרג על ידי רוצח האורב לדם, שאין לחשוך בו בעשיית עבירה שיש עמה עונש מיתה.

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה מרגלית** ז"ל

נלב' ע'ד' באדר תרפ"ו

ומרת **מרים מרגלית** ע"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל

ב"ר אליעזר ז"ל נלב' ע'ג' באדר תשנ"א

והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה

ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל

נלב' ע'ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אורי פייביש טאובר** ז"ל ב"ר אליעזר ז"ל

נלב' ע'ז' באדר ב' תש"ל **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידינו משפ' פרידל שיחיו - גבעת שמואל, משפ' טאובר שיחיו - ת"א, אלעד

נר ה' נשמת אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! **חייג עכשיו:** 1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

